Bendenoun proti Francii, rozsudek ze dne 24. 2. 1994

Stěžovatel: Bendenoun

Žalovaný stát: Francie

Číslo stížnosti: 12547/86

Datum: 24.02.1994

Článek Úmluvy: čl. 6 odst. 1

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: rovnost zbraní, spravedlivé projednání, spravedlivý proces, trestní obvinění

Významnost: 1

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

24. února 1994

VĚC BENDENOUN

(Rozsudek ve věci Bendenoun versus Francie)

Evropský soud pro lidská práva, zasedající v souladu se článkem 43 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a příslušných ustanovení Jednacího řádu, jako Senát, který tvořili následující soudci: R. Ryssdal. předseda, F. Gölcüklü, L. – E. Pettiti, R. Macdonald. S. K. Martens, I. Foighel, A. N. Loizou, M. A. Lopes Rocha, L. Wildhaber a dále M. – A. Eissen, tajemník Soudu, a H. Petzold, zástupce tajemníka Soudu, po tajné poradě, která se konala dne 24. září 1993 a 26. ledna 1994, vynáší následující rozsudek, který byl přijat posledně uvedeného dne:

POSTUP

1. Případ byl Soudu předán Evropskou komisí pro lidská práva (dále jen „Komise“) dne 19. února 1993, a to v rámci tříměsíční lhůty stanovené ve článku 32 odst. 1 a článku 47 Úmluvy. Tomu předcházelo podání stížnosti (č. 12547/86) proti Francouzské republice, předložené Komisi podle článku 25 francouzským občanem, panem Michelem Bendenounem, dne 9. září 1986. Žádost Komise se opírala o články 44 a 48 a o prohlášení, kterým Francie uznala obligatorní pravomoc Soudu (článek 46). Předmětem žádosti bylo získání rozhodnutí, zda skutkový děj případu zakládá porušení závazků žalovaného státu podle článku 6 odst. 1 Úmluvy a článku 1 Protokolu č. 1.
2. V odpovědi na dotaz učiněný podle ust. 33 § 3 (d) Jednacího řádu žadatel uvedl, že si přeje se zúčastnit řízení, a ustanovil právníka, který jej bude zastupovat (ust. 30).
3. Do ustaveného Senátu byl z moci úřední jmenován pan L. – E. Pettiti, zvolený soudce francouzské národnosti (článek 43 Úmluvy) a pan R. Ryssdal, předseda Soudu (ust. 21 § 3 /b/).

Dne 27. února 1993 předseda Soudu za přítomnosti tajemníka Soudu vylosoval jména ostatních sedmi členů, a to pana F. Golcüklüho, R. Macdonalda, C. Russoa, S. K. Martense, I. Foighela, M. A. Lopese Rochy a L. Wildhabera (článek 43 in fine Úmluvy a ust. 21 § 4).

4. Jako předseda Senátu (ust. 21 § 5) pan Ryssdal prostřednictvím tajemníka Soudu konzultoval se zástupcem francouzské vlády (dále jen „Vláda“), právníky žadatele a delegátem Komise postup řízení (ust. 37 § 1 a ust. 38). V souladu s následně vydaným nařízením obdržel tajemník Soudu dne 7. června 1993 zápis žadatele a dne 16. června zápis Vlády. Dne 27. srpna zástupce tajemníka Komise informoval tajemníka Soudu o tom, že delegát Komise přednese své názory při jednání. Dne 20. září Komise předložila spis o řízení před ní, který si vyžádal tajemník Soudu na základě pokynů předsedy Soudu.
5. V souladu s rozhodnutím předsedy Senátu se jednání konalo veřejně dne 21. září 1993 v Paláci lidských práv ve Strasbourgu. Soud předtím vykonal přípravné řízení. K Soudu se dostavili:

(a) za Vládu

pan B. Gain, ředitel sekce lidských práv, oddělení pro právní záležitosti, Ministerstvo zahraničních věcí, zástupce Vlády; paní E. Florent, soudkyně správního soudu, přidělená oddělení pro právní záležitosti, Ministerstvo zahraničních věcí; paní M. Merlin-Desmartis, soudkyně správního soudu, přidělená oddělení pro právní záležitosti, Ministerstvo zahraničních věcí; pan E. Bourgoin, nejvyšší daňový inspektor, daňový úřad, Ministerstvo financí, právní zástupce;

(b) za Komisi

pan S. Trechsel, delegát;

(c) za žadatele

pan J. Bornet, advokát, pan E. Vuylsteke, advokát, právní zástupce.

Soud vyslechl úvodní přednesy panů Gaina, Trechsela, Borneta a Vuylsteke, jakož i odpovědi na své otázky. Při jednání Vláda předložila několik dokumentů.

6. Jelikož se pan Russo dne 26. ledna 1994 nemohl zúčastnit dalšího projednávání, nahradil jej jako člena senátu pan A. N. Loizou, náhradní soudce (ust. 22 § 1 a ust. 24 § 1).

SKUTKOVÁ ZJIŠTĚNÍ

1. Okolnosti případu
2. Pan Michel Bendenoun je francouzský občan, který žije v Curychu a obchoduje s mincemi. Dne 1. července 1973 založil podle francouzského práva veřejnou společnost s ručením omezeným ARTSBY 1881, se sídlem ve Strasbourgu, a to za účelem obchodování s historickými mincemi, uměleckými předměty a drahými kameny. Byl vlastníkem většiny jejího základního jmění (993 z celkového počtu 1 000 akcií), jejím předsedou a generálním ředitelem. V důsledku jeho aktivit proti němu byla zahájena tři řízení – celní, daňové a trestní, která probíhala víceméně současně.
3. Celní řízení
4. Od 3. června do 26. září 1975 prováděl Nejvyšší státní úřad celního vyšetřování (belfortské hraniční pásmo) prověrku dovozů provedených společností ARTSBY 1881; jednal na základě informace, kterou obdržel od anonymního informátora. V průběhu vyšetřování se událo zejména to, že byl pan Bendenoun vyslýchán, došlo k zabavení dokumentů (3.-6. června), byli vyslýcháni klienti (6. června), současní a bývalí zaměstnanci společnosti a znalec (8. – 17. září) a sám pan Bendenoun byl zatčen v Métách (26. září).
5. Na základě takto získaných důkazů byl žadatel stíhán pro několik celních a devizových

přestupků. Dne 6. ledna 1978 však došlo k narovnání, pan Bendenoun tyto přestupky připustil, zaplatil pokutu ve výši 300 000 francouzských franků (FRF) a celnice mu vrátila zabavené materiály.

6. V průběhu řízení měl žadatel přístup k veškerým dokumentům v celním spisu, který obsahoval 24 zpráv a 353 jiných dokumentů. Jednalo se o následující zprávy; č. 73/1: výslech pana Bendenouna (Strasbourg, 3. června 1975); Č. 73/2: prohlídka prostor společnosti ARTSBY 1881 a domu pana Bendenouna a výslech pana Bendenouna (Strasbourg, 3. června); č. 73/3: zatčení zaměstnance společnosti ARTSBY 1881 (Strasbourg, 3. června); č. 73/4: zatčení zaměstnance společnosti ARTSBY 1881 (Strasbourg, 3. června); č. 73/5: zaplombování bankovního sejfu (Strasbourg, 3. června); č. 73/6: zatčení zaměstnance společnosti ARTSBY 1881 (Strasbourg, 3. června); č. 73/7: otevření bankovního sejfu (Strasbourg, 4. června); č. 73/8: zabavení starých mincí, hotovosti a vozidla (Strasbourg, 4. června); č. 73/9: výslech pana Bendenouna (Strasbourg, 4. června); č. 73/10: výslech pana Bendenouna (Strasbourg, 6. června); č. 73/11: výslech pana Bendenouna (Strasbourg, 6. června); č. 73/12: výslech jednoho z klientů společnosti ARTSBY 1881 (Pfastatt, 6. června); č. 73/13: výslech jednoho z klientů společnosti ARTSBY 1881 (Colmar, 6. června); č. 73/14: výslech zaměstnance společnosti ARTSBY 1881 (Strasbourg, 8. září); č. 73/15: výslech jednoho z klientů společnosti ARTSBY 1881 (Strasbourg, 8. června); č. 73/16: výslech bývalého zaměstnance společnosti ARTSBY 1881 (Strasbourg, 10. září); č. 73/17: výslech bývalého zaměstnance společnosti ARTSBY 1881 (Strasbourg, 10. září); č. 73/18: výslech numismatika (Paříž, 15. září); č. 73/19: výslech bývalého zástupce společnosti ARTSBY 1881 (Strasbourg, 17. září); č. 73/20: výslech bývalého předsedy společnosti ARTSBY 1881 (Strasbourg, 24. září); č. 73/21: zatčení a výslech pana Bendenouna (Méty, 26. září); č. 73/22: výslech zástupce společnosti ARTSBY 1881 (Méty, 26. září); č. 73/23: výslech pana Bendenouna (Méty, 26. září); č. 73/24: výslech svědka (Méty, 26. září). Pan Bendenoun obdržel kopii osmi z nich (čísla 7-3/1, 73/2, 73/8, 73/9, 73/10, 73/11, 73/21 a 73/23). Mezi uvedenými 353 dokumenty byl i seznam s názvem. -Kontrola faktur" (orazítkovaný doklad č. 1), který byl zabaven v prostorách společnosti ARTSBY 1881 dne 3, června 1975, dále faktury a osvědčení o pravosti (orazítkované dokumenty č. 2 až 353), které byly zabaveny téhož dne v domě žadatele.
7. V určitém okamžiku, který – podle Vlády – nastal před 31. srpnem 1976, a v souladu se článkem 1987 obecného daňového zákoníku (který se dne 1. ledna 1982 stal článkem L 83 zákoníku o daňovém řízení) zaslala celnice spis daňovému úřadu.
8. Daňové řízení
9. Před daňovými orgány
10. Od 31. srpna do 28. září 1976 prováděl hlavní daňový úřad pro oblast Bas-Rhin prověrku účtů společnosti ARTSBY 1881.
11. Dne 30. listopadu 1976 inspektor zaslal panu Bendenounovi jakožto předsedovi a generálnímu řediteli společnosti dva dodatečné daňové výměry. První z nich se týkal daně z příjmu právnických osob, druhý daně z přidané hodnoty. Tyto výměry podrobně uváděly způsob, jakým inspektor zjistil, které příjmy nebyly zaúčtovány, a inspektor je potvrdil dne 4. dubna 1977 poté, co obdržel od žadatele jeho připomínky. Téhož dne také osobně zaslal panu Bendenounovi dodatečný daňový výměr daně z příjmů fyzických osob, který potvrdil dne 11. května 1977, Na základě dodatečného výměru měl žadatel zaplatit dalších FRF 841 366, včetně FRF 422 534 na pokutách. Společnost měla zaplatit dodatečnou daň a pokuty ve výši FRF 157 752 a FRF 309 738 u daně z přidané hodnoty a FRF 270 312 a FRF 260 660 u daně z příjmů právnických osob.
12. Inspektor poté vypracoval devatenáctistránkovou zprávu, která na konci obsahovala požadavek, aby bylo proti žadateli vedeno trestní řízení. Toto řízení bylo zahájeno dne 30. listopadu 1977 (viz níže uvedený bod 25).
13. Dne 6. prosince 1977 společnost ARTSBY 1881, zastoupená svým předsedou a generálním ředitelem, podala ke krajskému daňovému dozorčímu úřadu ve Strasbourgu dvě odvolání, a to

ohledně daně z příjmů právnických osob a daně z přidané hodnoty. Pan Bendenoun podal sám za sebe další odvolání ve věci daně z příjmů fyzických osob. Krajský daňový dozorčí úřad zamítl první dvě odvolání dne 20. dubna 1978 a třetí odvolání dne 3. dubna 1979.

14. Před správními soudy

(a) Správní soud ve Strasbourgu

16. Dne 16. června 1978 pan Bendenoun jménem společnosti ARTSBY 1881 podal ke správnímu soudu ve Strasbourgu dva návrhy ve věci daně z příjmů právnických osob a daně z přidané hodnoty. Dne 7. června 1979 podal další žádost ke stejnému soudu, tentokrát však vlastním jménem. Tato žádost napadala dodatečný daňový výměr z jeho příjmů.
17. Daňový úřad ke svým dvěma žalobám ze dne 5. dubna 1979 připojil čtyři celní zprávy (č. 73/9, 73/10, 73/16 a 73/17 – viz výše uvedený bod 10) a dva dopisy od společnosti ARTSBY 1881 ze dne 30. května 1975: a z června 1976.
18. Dne 29. května 1979 zaslal právník pana Bendenouna předsedovi soudu dva dopisy stejného znění. Zněly takto: „Dne 17. dubna 1979 jste mi zaslal žaloby ze dne 5. dubna 1979 podané krajským daňovým dozorčím úřadem. Tyto žaloby několikrát odkazuji na spis, který celní úřady založily ve věci pana Michela Bendenoun předsedy a generálního ředitele společnosti ARTSBY. Šest dokumentů z tohoto spisu je připojeno k žalobám daňového úřadu. Domnívám se. že je podstatné, aby byl celý spis zaslán soudu a osobě níže podepsané Rozsah celního šetření byl skutečně velmi široký a celá řada zpráv, jejichž existence nebyla těmito úřady zmíněna se k tomuto sporu přímo vztahuje. …“ Dne 29. června 1979 předseda soudu za tímto účelem napsal státnímu zástupci ve Strasbourgu: „Pro účely přípravy na soudní řízení ve věci daňových spisů, týkajících se společnosti ARTSBY. bych ocenil, kdybyste mohl laskavě správnímu soudu předložit spis, týkající se pana Bendenouna, předsedy a generálního ředitele společnosti. Celá řada zpráv se přímo týká tohoto případu a Nejvyšší státní úřad celních vyšetřování mě informoval, že Vám byl předmětný spis zaslán dne 15. dubna 1978…“ Státní zástupce odpověděl ve svém dopise ze dne 11. července 1979 takto: „… Nejsem schopen Vám zaslat spis ve věci pana Bendenouna v souvislosti s trestním řízením o obvinění z trestného činu daňového úniku. Rád bych zdůraznil, že daňový úřad je občanskoprávním účastníkem trestního řízení a jako takový může, jelikož má přístup ke spisu o tomto případu, požádat o jeho kopii, pokud to považuje za nutné…“
19. Dne 19. července 1979 právní zástupce jménem žadatele znovu napsal předsedovi soudu: „…[moje] žádost se netýkala předložení spisu o daňovém úniku, ale spisu celního, který nebyl předmětem žádného soudního vyšetřování, jehož by se účastnilo státní zastupitelství ve Strasbourgu, jelikož mezi panem Bendenounem a celními úřady bylo dosaženo narovnání. … Chtěl bych doplnit, že se předložení domáhám na základě vlastní žádosti, nikoliv žádosti daňového úřadu, jelikož je to právě daňový úřad, který se opírá o dokumenty z celního vyšetřování, a pan Bendenoun se nemůže rozumně vyjádřit, pokud nebude mít možnost nahlédnout do celního spisu jako celku.“
20. Dne 9. prosince 1980 zaslal právník pana Bendenouna předsedovi soudu další dopis: Do dnešního dne jsem neměl možnost prostudovat celní spis. Daňový úřad se však opírá o určité informace z velkého počtu zpráv. Velmi bych tedy ocenil, kdybyste mi mohl sdělit, jakým způsobem by mi mohlo být umožněno prostudovat si celý daňový spis. Byl bych velmi rád, kdybyste mohl laskavě prodloužit lhůtu pro předložení vyjádření až doby, kdy mi bude celní spis zpřístupněn, jak jsem již žádal v roce 1979.“ Předseda správního soudu zaslal státnímu zástupci dopis dne 30. prosince 1980, ve kterém sdělil: „Pro účely přípravy na řízení ve věci týkající se daňových spisů společnosti ARTSBY bych velmi ocenil, kdybyste správnímu soudu laskavě předložil dokumenty týkající se celního spisu o trestním vyšetřování pana Bendenouna, předsedy a generálního ředitele společnosti. Tento celní spis se přímo vztahuje k daňovému případu, který správní soud také projednává.“ Na tuto žádost nebylo odpovězeno.

21. Dne 30. listopadu 1981 správní soud vydal tři rozsudky, jimiž zamítl návrhy společnosti ARTSBY 1881 i pana Bendenouna. Rozhodnutí vydaná v tomto případu trestními soudy (viz níže uvedené body 28 a 30) nezmínil.

(b) Před Státní radou

22. Dne 1. března 1982 pan Bendenoun jménem svým a jménem společnosti ARTSBY 1881 podal proti těmto třem rozsudkům správního soudu odvolání ke Státní radě.
23. V doplňujícím návrhu ze dne 1. července 1982 uvedl tyto odvolací důvody: „Ačkoliv se daňové úřady velmi zeširoka odvolávaly na položky v celním spisu, které podle jejich názoru prokázaly oprávněnost dodatečných daňových výměrů, přičemž nepřihlédly k těm, které by zcela jasně odůvodňovaly odložení těchto rozsudků, rozhodly se záměrně nesplnit požadavky odvolatele na prostudování uvedeného celního spisu jako celku. … Uplatnění zásady sporného řízení zabraňuje přijetí takového argumentu, o kterém protistrana není informována a který tedy nemůže rozumně napadnout.“
24. Státní rada dne 28. května 1986 zamítla odvolání proti těmto třem rozsudkům. Zamítnutí rozsudku, týkajícího se daně z přidané hodnoty za období od 1. července 1973 do 31. prosince 1975 (č. 40482), odůvodnila takto: „Zákonnost rozsudku, proti němuž směřuje odvolání: Z přípravného řízení vyplývá, že žalující společnost byla v takovém postavení, že mohla nahlédnout do dokumentů ve spisu, které pravděpodobně mohly mít význam pro rozhodnutí sporu, a to včetně celních zpráv zjišťujících existenci zatajených příjmů. Z tohoto důvodu je nutné odmítnout zdůvodnění odvolání, které tvrdí, že byl rozsudek v první instanci nezákonný z toho důvodu, že společnost «ARTSBY 1 881» neměla v průběhu řízení v první instanci možnost prostudovat všechny dokumenty v celním spisu. Zákonnost vyměřovacího postupu a důkazní břemeno: Z přípravného řízení vyplývá, že v červnu 1975 celnice zabavila faktury znějící na celkovou částku ve výši 1 676 710, a to v domě pana Bendenouna, předsedy a generálního ředitele veřejné společnosti s ručením omezeným «ARTSBY 1881», která obchoduje s historickými mincemi a jejíž téměř celé základní jmění vlastní pan Bendenoun již od roku 1974. Z faktických závěrů, které učinil odvolací soud v Colmaru v konečném rozsudku vyneseném v trestním řízení dne 13. května 1981 (závěry, které jsou závazné erga omnes), o tom, že pan Bendenoun, «který osobně neměl dostatečné finanční zdroje, aby mohl provádět» transakce zachycené na fakturách zabavených v jeho domě, «se úmyslně rozhodl za účelem daňového úniku ohledně příjmů společnosti zatajit asi 25 % obratu společnosti tak, že jej nezaúčtoval do účetních knih společnosti a pečlivě uchovával kopie příslušných faktur doma …». Tylo závěry dokazují, že účetnictví společnosti «ARTSBY 1881» nebylo spolehlivé. Za této situace byl daňový úřad ze zákona oprávněn opravit na svůj vlastní návrh údaj o obratu společnosti za období od 1. července 1973 do 31. prosince 1974. Je tedy na společnosti, aby prokázala, že základ, který daňový úřad použil pro provedení zpochybňovaných výměrů, byl příliš vysoký: Částka podle výměrů … Pokuty: Žalující společnost zamýšlela se vyhnout systematickým utajováním zaplacení daně z přidané hodnoty u transakcí prováděných v letech 1974 a 1975. Úřady byly tedy oprávněny ji považovat za vinnou z podvodu a následně zvýšit splatnou daň o 200 % v souladu s článkem 1729 ve vzájemném vztahu k Článku 1731 obecného daňového zákoníku.“ Stejné odůvodnění bylo uvedeno i v dalších dvou rozsudcích (č. 40480 a 40481).
25. Trestní řízení
26. Soudní vyšetřování
27. Prostřednictvím dvou žádostí ze dne 30. listopadu 1977 podal hlavní daňový úřad pro oblast Bas-Rhin proti panu Bendenounovi stížnost u státního zastupitelství ve Strasbourgu. Návrhy byly doplněny celou řadou podpůrných dokumentů.
28. Dne 3. března 1978 požádal vyšetřující soudce policii o získání celního spisu. Obdržel jej dne 19. dubna 1978. Spis obsahoval kopie 24 zpráv, dokument č. 1 s úředním razítkem, vystavený úředníky Nejvyššího státního úřadu celního vyšetřování, a 352 dalších dokumentů s úředními

razítky v tuhých deskách. Kompletní celní spis zůstal u soudu po celou dobu soudního vyšetřování a právní zástupce žalovaného měl k němu přístup pokaždé, když byl jeho klient vyslýchán (12. ledna 1978, 8. února 1978 a 12. února 1980) a poté znovu před hlavním líčením.

29. Dne 21. května 1980 státní zástupce navrhl, aby byl pan Bendenoun postaven před soud.
30. Hlavní líčení a odvolání

(a) Trestní soud ve Strasbourgu

28. Dne 21. listopadu 1980 vydal trestní soud ve Strasbourgu dva rozsudky (č. 6776/80 a 6780a/80) ohledně žalovaného. První z nich se jej týkal v jeho funkci předsedy a generálního ředitele společnosti ARTSBY 1881 (daň z příjmů právnických osob a daň z přidané hodnoty), druhý se týkal jeho osoby samotné (daň z příjmů fyzických osob). V každém rozsudku mu byl uložen podmíněný trest odnětí svobody v trvání patnácti měsíců za daňový únik, přičemž oba tresty měly začít současně, a trest odnětí svobody v trvání jednoho roku pro případ, že by dlužné částky nezaplatil.

(b) Odvolací soud v Colmaru

29. Pan Bendenoun se proti těmto rozsudkům odvolal k odvolacímu soudu v Colmaru. Ve svém podání namítal, že dokumenty, které se k celnímu řízení vztahovaly, již nebyly ve spisu.
30. Ve dvou rozsudcích ze dne 13. května 1981 (č. 615/81 a 616/81) trestněprávní oddělení odvolacího soudu potvrdilo rozhodnutí soudu prvního stupně a odsoudilo pana Bendenouna také k pokutě ve výši FRF 30 000. V prvním rozsudku zamítlo odůvodnění odvolání, které se zakládalo na skutečnosti, že určité dokumenty ve spisu chyběly: „… (d) vědomost o [tom, že se dokumenty nacházejí v celním spisu] není v žádném případě nezbytná a ani nenapomáhá objasnění pravdy, jelikož vyjádření zákonně získaná od obžalovaného v průběhu tohoto řízení a dokumenty, které sám při řízení předložil, poskytly rozsáhlé důkazy o samotném problému, v němž spočívá jeho provinění; a (e) právo na obhajobu tedy v žádném případě nebylo porušeno.“

(c) Kasační soud

31. Pan Bendenoun se proti těmto dvěma rozsudkům odvolal z důvodu porušení zákona. Tvrdil zejména, že jeho právo na obhajobu bylo porušeno tím, že celní spis nebyl odvolacímu soudu předložen.
32. Kasační soud jeho odvolání proti uvedeným dvěma rozsudkům dne 24. května 1982 zamítl. Odmítl odůvodnění odvolání, které se odvolávalo právě na následující údaje pro oba rozsudky shodné: „…Při shledání pana Bendenouna vinným z trestného činu podvodného únikového výměru nebo platby daní uvedl odvolací soud, že odpůrce «nezpochybňoval existenci nalezených faktur»; takže nebylo «nezbytné, aby byl seznámen se všemi dokumenty v celním řízení»; ze skutečností zjištěných při soudním vyšetřování bylo zjevné, že se pan Bendenoun vyhýbal platbě daně z příjmů právnických osob společností ARTSBY 1881 tím, že zatajil zdanitelné částky, které převyšovaly zákonné nezdanitelné částky; a že vysvětlení odpůrce o tom, že byly předmětné transakce prováděny v rámci soukromého, neregistrovaného podnikání jako podnikání obchodníka s mincemi, byla nepřijatelná vzhledem k okolnostem, které soud zjistil a analyzoval. S ohledem na tyto závěry a vyjádření, která dostatečně a jasně prokazují, že všechny znaky daňového úniku – ať actus reus, tak mens rea – svědčí proti panu Bendenounovi, a taktéž s přihlédnutím k tomu, že z toho jasně vyplývá, že podepsané soudy založily svá rozhodnutí výhradně na důkazech, které byly před nimi provedeny v průběhu řízení a které před soudy protistrana argumenty napadala v souladu s ustanoveními článku 427 trestního řádu, a v žádném případě neporušily právo na obhajobu, nemůže odůvodnění odvolání, které se snažilo pouze zpochybnit svobodné uvážení podepsaných soudů při hodnocení důkazů, uspět.

33. Příslušné národní právo a praxe
34. Kapitola II obecného daňového zákoníku nese název „Pokuty“. Její oddíl I („Obecná ustanovení“) se zabývá „daňovými sankcemi“ a „trestními sankcemi“.
35. Daňové sankce
36. Systém uplatňovaný v dané době
37. Systém daňových sankcí, stanovený zákonem z 27. prosince 1963, který se vztahoval na daný případ, stanovil širokou stupnici sazeb, které se lišily v závislosti na příslušné dani, povaze a závažnosti skutku a postupu přijatém při kontrole původního výměru. Z ustanovení obecného daňového zákoníku je zde nutné uvádět pouze tato tři:

Článek 1728

„Pokud fyzická nebo právnická osoba nebo sdružení na základě povinnosti podat daňové přiznání či podepsat Jiný dokument, uvádějící částky nebo jiné informace nezbytné pro výpočet daňového základu nebo pro výměr či platbu některé z daní, cel, poplatků, dlužných nebo jiných částek zjištěných nebo vybraných ministerstvem financí, uvede nebo nechá uvést zdanitelnou částku nebo daňovou informaci, která je nedostatečná, nepřesná nebo neúplná, nebo provede nedostatečnou platbu, zvýší se Částka nepřiznané daně bud o náhradu za pozdní platbu, stanovenou ve článku 1727, a to u plateb, daní nebo poplatků vyjmenovaných v tomto článku, nebo o úrok z prodlení, vypočítaný způsobem stanoveným ve článku 1734….“

Článek 1729 odst. 1

„… pokud nelze akceptovat, že daňový dlužník jednal v dobré víře, zvýší se daně odpovídající skutkům uvedeným ve článku 1728 o: 30 %, pokud výše nepřiznané daně nepřesáhne polovinu daně skutečně splatné; 50 %, pokud výše nepřiznané daně přesáhne jednu polovinu daně skutečně splatné; a 100 % bez ohledu na výši nepřiznané daně. pokud je daňový dlužník vinen z podvodu.“

Článek 1731

„Pokud se týče daně z obratu a podobných daní, registračních poplatků, kolkovného, poplatků v souvislosti s katastrem nemovitostí a daní podobných těmto poplatkům a takových celních poplatků, daně z příjmů, učňovské daně, zaměstnavatelských příspěvků na financování odborného místního Školení a odpočtů daně z příjmů, a pokud nelze akceptovat, že by daňový dlužník jednal v dobré víře, mají nedostatky, nepřesnosti či opomenutí uvedená ve článku 1728 za následek daňovou pokutu ve výši dvojnásobku částky daňových přirážek stanovených ve článku 1729, stanovenou na základě výše nepřiznané daně jako u těchto přirážek. V případě daně z obratu a podobných daní musí být výše takové daně vyměřena způsobem odděleného zpracování každého období, které se bere v úvahu pro vyměřovací základ daně z příjmů, jakož i případné prověřované části běžného finančního roku.“

35. V případě nezaplacení lze uložit trest odnětí svobody. Článek 1845 bis obecného daňového zákoníku – který se od 1. ledna 1982 stal článkem L 271 zákona o daňovém řízení – stanoví; „Nezaplacení daní uvedených ve článku 1844 bis může mít bez ohledu na případné právní námitky či nesporné žádosti o odklad nebo snížení za následek trest odnětí svobody za nezaplacení, jak je uvedeno v části VI knihy V trestního řádu. Předseda soudu- tribunál de grande instance – o takovém trestu odnětí svobody případně rozhodne a stanoví jeho délku. Trest odnětí svobody za nezaplacení je okamžitě vykonatelný. …“
36. Současný systém
37. Zákon č. 87-502 ze dne 8. července 1987, tedy z pozdějšího data než skutkové okolností případu, zavedl nový systém, který se uplatňuje na skutky společné všem daním a kombinuje dva znaky: úrok z prodlení s jednotnou sazbou 0,75 % měsíčně, který je splatný bez ohledu na jiné tresty; a zvláštní zvýšení, která mají trestat za hlavní skutky vztahující se k daňovému

základu a vybírání daně. Článek 1729 odst. 1 obecného daňového zákoníku tedy nyní zní takto: „Pokud daňové přiznání nebo jiný dokument uvádí daňový základ nebo informaci použitou při vyměřování daně, která je nedostatečná, nepřesná nebo neúplná, částka daně, kterou je daňový poplatník povinen zaplatit, se zvýší o úrok z prodlení … a o 40 %, pokud byl zjištěn úmysl daňového poplatníka, nebo o 80 %, pokud je tento vinen z podvodu nebo zneužití postupu …“ Článek 1731 nyní stanoví: „1. Jakékoliv prodlení s platbou daní, cel, poplatků, dlužných a jiných částek ve prospěch daňového úřadu nebo opoždění platby splatných částek, uvedených ve článku 1679, v případě daně z příjmů ve prospěch státní pokladny (comptables directs du Trésor), nebo odpočtu u zdroje, uvedeném ve článku 1671 B, má za následek platbu úroku, stanoveného ve článku 1727, a daňové přirážky ve výši 5 % z částky, jejíž platba byla zpožděna. 2. Tento úrok se vypočítá od prvního dne měsíce následujícího po podání přiznání nebo dokumentu, ve kterém daňový poplatník uznal svůj dluh, nebo, pokud se tak nestalo, od doručení daňového požadavku, vydaného daňovým úředníkem. 3. Daňová přirážka uvedená výše v odst. 1 se neuplatní, pokud zároveň s pozdním podáním přiznání nebo jiného dokumentu uvedeného ve článku 1728 byla provedena platba splatných částek. 4. U veškerých částek, které jsou splatné bez předchozího podání přiznání, se úrok vypočítá od prvního dne měsíce následujícího po měsíci, ve kterém měla být tato Částka zaplacena, do posledního dne měsíce, ve kterém byla platba provedena.“

38. Trestní sankce
39. Systém uplatňovaný v dané době
40. Žadatel byl stíhán podle dvou ustanovení obecného daňového zákoníku, která před 1. červencem 1978 zněla:

Článek 1741

„… Kdo se podvodně vyhýbá celkovému či částečnému daňovému výměru nebo platbě daní, na které se vztahuje tento zákoník, nebo kdo se o to pokusí, ať úmyslným opomenutím podat daňové přiznání ve stanovené lhůtě, nebo úmyslným zatajením části částek podléhajících dani, nebo zorganizováním své platební neschopnosti, nebo bráněním vybrání daně jinými úskoky, nebo jednáním jiným podvodným způsobem, musí kromě příslušných daňových trestů zaplatit pokutu od FRF 5 000 do FRF 30 000,- a vykonat trest odnětí svobody v trvání od jednoho do pěti let, nebo je povinen podstoupit pouze jeden z těchto dvou trestů.

Článek 1743

„Tresty uvedené ve článku 1741 se uplatní také na: 1. každého, kdo vědomě neprovede nebo nezajistí provedení zaúčtování nebo kdo provede nebo zajistí provedení nepřesných nebo nepravdivých zaúčtování v deníku a rozvaze, … nebo v dokumentech, které je nahrazují.

2. Současný systém
3. Článek 1741 byl novelizován pouze ohledně zvýšení maximální výše pokuty na FRF 500 000. Článek 1743 novelizován nebyl.

ŘÍZENÍ PŘED KOMISÍ

39. Pan Bendenoun podal svou žádost ke Komisi dne 9. září 1986. Opíraje se o své právo na spravedlivé řízení (článek 6 odst. 1 Úmluvy) před trestními a správními soudy, si stěžoval, že neměl přístup k celnímu spisu jako celku, zatímco daňový úřad zaslal správním soudům proti němu jisté důkazy. Tvrdil také, že došlo k porušení jeho práva na pokojné užívání jeho majetku (článek 1 Protokolu č, 1) tím, že v důsledku různých státních rozhodnutí musel francouzskému státu zaplatit nemalé částky.
40. Dne 6. července 1990 prohlásila Komise stížnost, týkající se řízení před trestními soudy, za

nepřípustnou a zbývající část stížnosti (č. 12547/86) za přípustnou. Ve své zprávě ze dne 10. prosince 1992 (podle článku 31) vyjádřila svoje stanovisko poměrem hlasů deset ku dvěma, že došlo k porušení článku 6 odst. 1, a jednomyslně, že není nezbytné posuzovat případ také podle článku 1 Protokolu č. 1.

ZÁVĚREČNÁ PODÁNÍ K SOUDU

41. Ve svém zápisu Vláda žádala Soud, aby rozhodl, „že se ustanovení článku 6 odst. 1 Evropské úmluvy na tento případ neuplatní; nebo jinak, že Francie neporušila zásadu rovnosti stran na základě skutečností, které zavdaly příčinu ke stížnosti pana Bendenouna."
42. Právní zástupce žadatele požádal Soud, aby „(a) rozhodl, že v tomto případě došlo k porušení článku 6 odst, 1 Úmluvy; (b) rozhodl, že žadateli se nedostalo spravedlivého řízení; (c) rozhodl, aby podle článku 50 Úmluvy a prostřednictvím spravedlivého zadostiučinění francouzská vláda nemohla požadovat vybrání daně (splatné daně a pokut) stanovené v dopise daňového úřadu ze dne 23. října 1984, … a rozhodl, že francouzská vláda musí vrátit žadateli veškeré částky, které tento přímo či nepřímo francouzské státní pokladně zaplatil na základě zmíněných výměrů; a (d) rozhodl, že prostřednictvím spravedlivého zadostiučinění z důvodu nemajetkové újmy je francouzská vláda povinna žadateli zaplatit částku ve výši FRF 100 000 a FRF 141 500 na nákladech a výdajích."

PRÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy
2. Pan Bendenoun si stěžoval, že se mu u daňových přirážek, které na něj byly uvaleny, nedostalo před správními soudy spravedlivého řízení. Opíral se o článek 6 odst. 1 Úmluvy, který stanoví: „Při rozhodování o … trestních obvinění proti sobě má každý právo na spravedlivé … projednání … soudem …"
3. Uplatnění článku 6 odst. 1
4. Žadatel a Komise se shodují, že se článek 6 odst. 1 na tento případ vztahuje.
5. Vláda zastávala opačný názor. Podle jejího podání se zmíněná řízení netýkala „trestního obvinění", jelikož daňové přirážky, které byly na pana Bendenouna uvaleny, vykazovaly veškeré znaky správní pokuty ve smyslu precedenčního práva Soudu (viz rozsudek Engel a ostatní versus Holandsko ze dne 8. června 1976 a rozsudek Oztürk versus Německo ze dne 21. února 1984, série A č. 22 a 73). Toto stanovisko se uplatnilo především při klasifikaci francouzského práva. Obecný daňový zákoník zařazuje zmíněná zvýšení mezi „daňové sankce", a nikoliv mezi „trestní sankce" (viz výše uvedené body 33 a 34). Právě toto se vztahovalo na povahu skutku. Jednání, ze kterého byl žadatel obviněn, bylo definováno jako „podvod" („manoeuvres frauduleuses"), nikoliv jako „daňový únik" („soustractions frauduleuse"); Státní rada posoudila první delikt jako daňový přestupek a druhý jako trestný čin. Povaha a míra přísnosti trestu nebyly takové, aby podmiňovaly rozdílné závěry. Daňové přirážky uložil daňový úřad pod dohledem správních soudů, nikoliv tedy soud trestní; tyto byly vypočteny na základě dodatečného daňového výměru a tudíž byly přímo úměrné původně nepřiznané dani; nepředstavovaly alternativní řešení k opatrovnickému trestu a nikdy neměly za následek ztrátu práv; povinnost jejich platby přecházela v případě úmrtí daňového poplatníka na dědice; a nevztahovala se na ně ustanovení o recidivě, pomoci a návodu, souhrnném a úhrnném trestu či provedení zápisu v rejstříku trestů.
6. Pokud se týče obecných aspektů francouzského systému daňových přirážek v případě, kdy daňový poplatník nejednal v dobré víře, má Soud za to, že s přihlédnutím k velkému množství skutků typu uvedeného ve Článku 1729 odst. 1 obecného daňového zákoníku (viz výše uvedený bod 34) musí mít smluvní státy možnost zmocnit daňový úřad ke stíhání a trestání takových činů, a to i v případě, že jsou přirážky ukládané jako trest vysoké. Takový systém není neslučitelný se článkem 6 Úmluvy, jelikož daňový poplatník může napadnout každé rozhodnutí,

které se jej týká, u soudu, který funguje u tohoto ustanovení jako pojistka.

7. V daném případě Soud nepodceňuje důležitost některých argumentů, které uvedla Vláda. Ve světle precedenčního práva a zejména výše citovaného rozsudku ve věci Oztürk Soud však poukazuje na to, že čtyři skutečnosti naznačují opak. Za prvé, skutky, ze kterých byl pan Bendenoun obviněn, se staly podle článku 1729 odst. 1 obecného daňového zákoníku (viz výše uvedený bod 34). Toto ustanovení se vztahuje na všechny občany v postavení daňových poplatníků, a nikoliv na skupinu požívající zvláštní status. Stanoví určité požadavky, ke kterým v případě nesplnění přiřazuje tresty. Za druhé, daňové přirážky nemají představovat peněžitou náhradu škody, ale zásadně trest za účelem zabránění recidivě. Za třetí, ukládají se na základě obecného pravidla, jehož účelem je jak prevence, tak trestání. Konečně, v daném případě byly daňové přirážky velmi vysoké, a to ve výši FRF 422 534 v případě pana Bendenouna osobně a FRF 570 398 v případě jeho společnosti (viz výše uvedený bod 13); pokud by nezaplatil, byl by povinen se podrobit trestu odnětí svobody, vynesenému trestními soudy (viz výše uvedený bod 35). Po zvážení různých stránek případu Soud poukazuje na převahu stránek s trestněprávním pojmovým obsahem. Žádná z nich není sama o sobě rozhodující, avšak společné a v souhrnu tvoří předmětné ..obvinění“ obviněním „trestním“ ve smyslu článku 6 odst. 1, který se tedy uplatní.
8. Tento závěr pro Soud znamená, že není nezbytné přihlížet k dodatečným daňovým výměrům (viz výše uvedené body 13 a 34). na které navíc osoby před Soudem položily velmi malý důraz.
9. Soulad se článkem 6 odst. 1
10. Žadatel si stěžoval na porušení zásady sporného řízení. Zatímco daňový úřad pečlivě a jednostranně vybral inkriminující dokumenty a předložil je správním soudům, on sám neměl přístup k celému spisu, který celnice sestavila a který nezahrnoval pouze zprávy, ale taktéž informace, na kterých se tyto zakládaly. Skutečnost, že mu daňový úřad ani správní soud ve Strasbourgu neposkytly kopii, o kterou opakovaně žádal (viz výše uvedené body 18 – 20), mu zabránila v tom, aby označil skutečnosti vyvracející jeho vinu a zejména nechal předvolat k výslechu anonymního informátora, který podnítil zahájení řízení.
11. Komise dospěla ke stejnému závěru. Nepochybně nezjistila, zda byly dokumenty z celního spisu takové povahy, aby prokázaly nebo neprokázaly „vinu“ pana Bendenouna, a odmítla spekulovat o tom, jaký mohl být výsledek napadaného řízení, kdyby měl žadatel celý spis k dispozici. Přesto však učinila jeden závěr, a sice ten, že žadatel mohl přijatelně argumentovat tím, že příslušné dokumenty obsahovaly informace podporující jeho případ, a zejména popírat údaje uváděné ve zprávách, které předložil daňový úřad. Komise poukázala také na to, že předseda správního soudu dvakrát neúspěšně žádal státního zástupce ve Strasbourgu o předložení celního spisu (viz výše uvedené body 18 a 20).
12. Vláda naopak uváděla, že ani v první instanci, ani v odvolacím řízení pan Bendenoun neshledal svoje postavení vůči daňovému úřadu jako nevýhodné. Správní soud ve Strasbourgu rozhodl o meritu věci ve světle pozorování stran a dokumentů v jejich držení. Jelikož měl za to, že mu byly předloženy dostačující informace, neučinil prozatímní rozhodnutí o tom, že by měl být celní spis předložen. Žádosti předsedy adresované státnímu zastupitelství nemohly toto rozhodnutí nahradit, zejména z toho důvodu, že nevzešly z řad senátu a omezily se pouze na tlumočení žádostí právního zástupce žadatele. Daňový úřad přiložil ke svým tvrzením při řízení před správním soudem čtyři zprávy o výsleších provedených celními úředníky – dva výslechy pana Bendenouna a dva bývalých zaměstnanců společnosti ARTSBY 1881, odpovědných za fakturaci – které žadatel mohl zpochybnit. Na druhé straně daňový úřad upustil od citování deseti zpráv obsahujících inkriminující důkazy, ani nezmínil ostatních sedm, které neobsahovaly žádné užitečné informace o daňových záležitostech. Daňový úřad tedy nemůže být obviňován z toho, že provedl výběr k újmě žadatele a jeho práva na obhajobu. Pokud se týče utajených faktur, které byly zabaveny v jeho domě, pan Bendenoun je sám vypracoval a byl tedy obeznámen s jejich existencí a obsahem; kromě toho k nim měl přístup v trestním řízení a přiznal, že odpovídají jejich popisu podanému daňovým úřadem, a sice popisu jako

dokumenty týkající se prodeje mincí. Státní rada rozhodla, že řízení v první instanci bylo zákonné, a měla taktéž za to, že nebylo nezbytné nařídit předložení celního spisu. Měla za dostačující dostupné informace, které byly potvrzeny závěry o skutečnostech, učiněnými v trestním řízení před odvolacím soudem v Colmaru v jeho rozsudku ze dne 13. května 1981 (viz výše uvedený bod 30) – závěry závaznými erga omneš.

13. Soud zdůrazňuje za prvé, že žadatelova tvrzení jsou relevantní pouze potud, že se řízení před správními soudy týkala podstaty obvinění z daňového úniku, který měl za následek daňové přirážky. Úkol Soudu je tedy omezen na zjištění, zda došlo k porušení respektování rovnosti stran, nebo obecněji práva na obhajobu potud, pokud se týče zjištění viny pana Bendenouna. Dále je nutné poukázat na to, že dokumenty, u kterých si žadatel stěžoval, že je mamě požadoval, nepatřily mezi dokumenty, o které se daňové orgány opíraly. Za účelem zjištění viny pana Bendenouna daňové orgány použily pouze čtyři zprávy (viz výše uvedený bod 17) – citované Vládou – v nichž žadatel své celní přestupky uznává. Stížnost se tedy vztahuje na dokumenty, které nebyly obsaženy ve spisu předloženému správním soudům a které nepředstavovaly dokumenty, o které se opíral žadatelův oponent (viz mutatis mutandis rozsudek Schuler – Zgraggen versus Švýcarsko ze dne 24. června 1993, série A č. 263, str. 18, bod 52). Soud nevylučuje, že za daných okolností může pojetí spravedlivého řízení přesto mít za následek povinnost daňového úřadu vyhovět a poskytnout sporné straně určité dokumenty ze spisu, který se této strany týká, nebo přímo spis jako celek. Je však přinejmenším nezbytné, aby zmíněná osoba, byť stručně, uvedla pro svou žádost zvláštní důvody. Pan Bendenoun se domáhal předložení celého spisu, který byl skutečně objemný. Důkazy provedené před Soudem neprokazují, že by byl uvedl jakýkoliv přesný argument na podporu svého tvrzení, že bez ohledu na to, že připustil celní skutky, a na svá přiznání během trestního řízení, nemohl čelit obvinění z daňového úniku, aniž by měl kopii tohoto spisu. Toto opomenutí je přitom tím spíše na újmu jeho případu, jelikož si byl vědom existence a obsahu většiny dokumentů a on i jeho právník měli přístup ke kompletnímu spisu v každém stadiu trestního vyšetřování (viz výše uvedený bod 26).
14. Závěrem: z informací, které měl Soud k dispozici, nevyplývá, že by nepředložení dokumentů porušilo právo na obhajobu nebo zásadu rovnosti stran. K porušení článku 6 odst. 1 tedy nedošlo.
15. Údajné porušení článku 1 Protokolu č. 1
16. V řízení před Komisí se žadatel opíral také o článek 1 Protokolu č. 1. Na tento článek se v řízení před Soudem už neodvolával a Soud nemá za to, že by měl o věci jednat na základě vlastního návrhu.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ:

1. rozhoduje, že se v tomto případě uplatní článek 6 odst. 1 Úmluvy a že nedošlo k jeho porušení;
2. rozhoduje, že není nezbytné zabývat se případem podle článku 1 Protokolu č. 1.

Vyhotoveno v jazyce anglickém a francouzském a vyhlášeno při veřejném jednání v Paláci lidských práv ve Strasbourgu dne 24. února 1994

Marc-André EIS SEN

tajemník Soudu

Rolv RYSSDAL

předseda Soudu